

ETNOKULTŪRINIO REGIONAVIMO SAMPRATA

Alma Ragauskaitė

Lietuvos muzikos ir teatro akademija, Gedimino pr. 42, LT-01110 Vilnius

El. paštas: ragauskaite.alma@gmail.com

Ragauskaitė A. THE CONCEPTION OF THE ETHNOCULTURAL REGIONALIZATION. *Geografijos metraštis* 45, 2012.

Abstract. Ethnocultural regionalization and the efforts to analyze its methods are important issues in the field of cultural geography. The discussions about the boundaries of ethnocultural regions show that this is a question of interest for the Lithuanian society. Therefore the aim of this article is to sum up and systemize the regional culture researches and the practice of regionalization. It is expected that in this way the author will conduce to the development of the system of Lithuanian cultural regions. At the beginning of the article, the conception of ethnocultural regionalism is analyzed. In the second paragraph, three basic methods of the ethnocultural regionalization are described. The final part of the article includes a description of the spatial structure of ethnocultural region: its hierarchical levels and scales and horizontal structure elements like cultural core, periphery and boundaries.

References 91. Fig. 1. Table 1. In Lithuanian, summary in English.

Keywords: ethnocultural regionalization, ethnocultural region, models of ethnocultural regionalization, spatial structure of the region, cultural core, boundaries.

Received: 12 November 2012, accepted: 15 December 2012

Įvadas

Etnokultūrinio regionavimo metodinė analizė ir pagrindimas, bandymas išsiaiškinti Lietuvos etnokultūrinių regionų skyrimo kriterijus formuoja sudėtingą ir dar menkai ištirtą mokslinę problemą. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir įstojus į Europos Sąjungą, apie šalies vidaus regioninę sąrangą dažnai ir karštai diskutuojama. Kylantys ginčai ir diskusijos rodo, kad bendros etnokultūrinių regionų skyrimo metodikos nėra, nors tema yra labai aktuali.

Gilintis į šią temą nėra lengva, nes regionavimo metodologiniai principai kultūros geografi-joje dar nėra aiškūs, skiriasi ne vien etnokultūrinio regiono sampratos, bet ir požiūriai į kultūrinį regioną, skirtingų geografijos mokyklų tradicijos. Pagrindinė priežastis ta, kad kol kultūrinio regiono samprata formavosi, regionų struktūros, teritorijos regionavimo klausimai buvo vystomi gamtinės, ekonominės, politinės geografijos srityse. Taigi nagrinėjant etnokultūrinio regionavimo metodologinius principus reikia remtis tarpdisciplinine regioninės geografijos (Haggett, 1995), urbanistikos (Сосновский, 1988), politinės geografijos (Bufon, 1998; Koter, 1995; Rochmińska, 2001; Vitale, 2011), kraštovaizdžio geografijos (Чалая, Веденин, 1997; Tuan, 1974) regionavimo metodologinių tyrimų patirtimi ir kultūros geografi-joje taikomais kultūrinių regionų nagrinėjimo principais (Zelinsky, 1980; Jordan, Domosh, Rowntree, 1997; Norton, 2000; Knox, Marston, 2001; Gregory ir kt., 2009).

Šiame straipsnyje stengiamasi, susisteminus užsienio ir Lietuvos regioninės kultūros tyrimus, taikomus metodus ir regionavimo patirtį, suformuluoti etnokultūrinio regionavimo sampratą, šiuo būdu prisidėti prie Lietuvos etnokultūrinių regionų sistemos vystymo.

1. Etnokultūrinio regiono sampratos problemiškas

Regioniniai kultūros skirtumai geografijos moksluose buvo suvokti pakankamai seniai: nuo XIX a. pabaigos A. von Humbolto, F. Ratzel darbuose buvo analizuojami gamtinė aplinka ir gyventojų būdo bruožais saviti regionai, K. Ritteris tokiems regionams siūlė kelių hierarchinių lygmenų struktūrą (Knox, Marston, 2001). Didelis žingsnis buvo padarytas kraštovaizdžio geografijoje, kai buvo suvokta kultūrinio kraštovaizdžio istorinės analizės reikšmė: K. Saueris (JAV) suformulavo kultūrinio židinio sampratą (Koter, 1995). V. de la Blache Prancūzijos pavyzdžiu akcentavo vietos gamtinę aplinką, etninę, religinę ir administracinę šalies suskirstymą, kuris ilgainiui formuoja gyventojų būdo skirtumus ir jų gyvenamosios vietos „geografinį individualumą“ (*genre de vie*) (Hefferman, 2009). Kita vertus, šiuose darbuose lemiantis regionų skyrimo kriterijus buvo gamtinė aplinka, o jos gyventojai suvokiami kaip gamtinės aplinkos ir kultūros sąveikos bruožų nešėjai.

Humanitariniuose moksluose bendros „kultūros“ sampratos taip pat nebuvo. Kadangi vyravo aprašomieji etnologijos (Europoje), kultūrinės antropologijos (JAV) tyrimai, jokio skirtumo tarp kultūros ir etnokultūros, juo labiau kultūrinio ir etnokultūrinio regiono, kol kas nebuvo. Ilgą laiką, pradedant XVII a., kultūra buvo siejama su unikaliomis senovės tradicijomis, paprastai atokiose kaimo vietovėse gyventojų išlaikytais senovės liaudies kultūros reliktais, senienomis. Vienas žymiausių šio požiūrio pradininkų vokiečių J. G. Herderis savo veikale *Volkslieder* (1778, 1779) liaudies kultūrą apibūdino kaip „kultūros lopšį“, tautos vertybių ir išminties šaltinį, leidžiantį išlaikyti savo kultūros savitumą greitai besikeičiančiame pasaulyje (McKay, 1994). Buvo suvokta senovės liaudies kultūros vertė, noras ją išlaikyti ir apsaugoti, rinkti žinias apie unikalius kultūros bruožus, kaupti senovės darbo, buitines įrankius, aprašinėti papročius ir tradicijas. Galima sakyti, iki XX a. pradžios įsivyravo etnografinė kultūros samprata, davusi gausių aprašomųjų tyrimų ir senovės „įrėminimą“ liaudies kultūros muziejuose.

Svarbi kritika etnografiniai kultūros sampratai pasirodė XX a. antrojoje pusėje, kai B. Andersonas suformavo „įsivaizduojamos bendruomenės“ sąvoką. Pagrindinis šio požiūrio argumentas buvo klausimas – kaip du vienos etninės grupės individai gali jaustis artimi vienas kitam, jeigu jie niekada nėra vienas kito matę, yra nepažįstami ir jų tarpusavyje nesieja jokie socialiniai ryšiai? (Anderson, 1999; McKay, 1994). Remiantis šiuo požiūriu, ilgainiui didėjant urbanizacijai, silpnėjant kaimo ir miesto gyventojų ryšiams, muziejuose saugomi kultūros materialiniai relikvai, atskirti nuo kasdieninės aplinkos ir netekę kultūrinio konteksto, tapo svetimi. Gyventojai sunkiai galėjo identifikuotis su muziejuose išsaugota etnografinė medžiaga, nors šia etnografinė medžiaga pagrįstas ir gyventojus vienijantis bendrumas nekėlė abejonių. Svarbiausias šio požiūrio atstovas A. D. Smithas šio bendrumo pagrindą pakeitė iš „prigimtinės kultūros“ į „etniškumą“. Etniškumas nurodo tapatybę, grindžiamą bendra kilme ir bendruomeninio solidarumo jausmu (Kasatkina, 2007). Sociologų darbuose gali būti nurodomi ir kiti kolektyvinės priklausomybės kriterijai – bendra teritorija, kalba, socialinė raida, religija, pasaulėjauta ir psichologinė sandara (Laluka, 1997), kita vertus, svarbiausia čia ne gyventojus siejančios savybės, bet savo bendrumo suvokimas, bendra socialinė kategorija, leidžianti žmones skirstyti į „mes“ ir „jie“ (Barth, 2000).

Naujasis požiūris neigė prigimtinių gyventojų bendrumą, atskirdamas liaudies, protėvių ir šiandienos globalizuotą kultūrą, o pačią kultūros sampratą skaldydamas į dvi dalis – etnografinę ir socialinę. Apie kultūros teritorinę raišką buvo mąstoma per „teritoriškumo“ prizmę, t. y. žmonėms iš prigimties būdingą poreikį turėti savą, nuo kitų ginamą plotą. Svarbus žingsnis čia buvo tai, kad pradėta kalbėti apie gyventojų ryšį su teritorija. Žvelgiant į kultūrinį kraštovaizdį, buvo ieškoma ne kultūros prisitaikymo prie aplinkos įrodymų, bet savos aplinkos žymėjimo ženklų, simbolių kraštovaizdžio elementų, socialinę, ekonominę, politinę veiklą organizuojančių centrų (Gregory ir kt., 2009). Galima sakyti, teritoriškumu buvo įvardytas sociokultūrinis teritorinis darinys su ben-

dros kilmės gyventojais, sakraliniu, simboliniu kraštovaizdžiu, teritorine organizacija, išvystytu ryšių tinklu ir ribomis.

Kultūrinio regiono sampratos atsiradimą greičiausiai reiktų sieti su XX a. antrojoje pusėje susiformavusiu kultūrinį tęstinumą akcentuojančiu požiūriu. Siekiamybe tapo ne kultūrinių artefaktų fiksavimas, bet jų supratimas. Buvo atsisakyta kuo tiksliau atkurti senovės portretą, užfiksuoti kuo daugiau ir autentiškų relikvų, pradėta gilintis į kultūros raidą, jos išlikusių artefaktų prisitaikymą, gyvavimą ir kaitą iki šių dienų (McKay, 1994). Jeigu šioje sampratoje didelę reikšmę turi kultūros tradicija ir jos raida, kuo skiriasi šis kompleksinis kultūrinis regionas nuo etnokultūrinio regiono? Šių sampratų skirtumas nėra didelis ir turėtų būti aiškinamas nebent skirtingų geografijos mokyklų įtaka. Remiantis Amerikos geografų darbais, kultūrinis regionas dažniau yra probleminis, orientuotas į tam tikros etninės, socialinės, kultūrinės grupės teritorinės raiškos ir su jais susijusių erdvių reiškinį tyrimą. Europoje, ypač Rytų Europos šalyse, tyrimo objektas yra ne skirtingos etninės grupės, bet vieno etnoso subetniniai dariniai, jų formavimasis ir raida nuo seniausių gentinių teritorinių darinių iki dabartinių regionų. Paprastai ir skirtingų autorių naudojami regionų pavadinimai šiek tiek skiriasi: istoriniai regionai (Koter, 1995; Vitale, 2011), organiniai, istoriškai susiformavę regionai (Baubinas, 2000), kultūriniai regionai (Rochmińska, 2001; Daugirdas, 2002), etnokultūriniai regionai (Damrosz, 1987). Pabrėžiant kultūrinio tęstinumo reikšmę taikomas etnokultūrinio regiono terminas. Etnokultūrinio regiono sampratoje siūloma remtis kultūros geografijoje išskiriamais trimis kultūrinių regionų tipais (Jordon ir kt., 1997): formalusis, funkcinis, vernakularinis regionas. Formalieji regionai atspindi kokio nors reiškinio teritorinę struktūrą ir skiriami pagal vieną (paprasti) arba kelis požymius (sudėtingi). Funkcinis regionas, turintis aiškiai nustatytas ribas ir funkcinį centrą, yra organizuota teritorija, funkcionuojanti politiškai, socialiai, administraciškai ar ekonomiškai. Funkciniai regionai yra mazginių (arba nodalinių) regionų rūšis, nes yra formuojami teritorijos mazgais vadinamų centrų įtakos zonos pagrindu. Vernakularinis regionas – regioninę savimonę turinčių gyventojų užimama teritorija, dažnai tapatinama su tarmių paplitimų arealais arba mentaliniais arealais, įsitvirtinusiis gyventojų regioninėje savimonėje (Zelinsky, 1980). Per kompleksinę formaliųjų, funkcinį ir vernakularinių regionų analizę teritorijoje galima atskleisti etnokultūrinį regioną – ilgo istorinio ir kultūrinio vystymosi, raidos metu susiformavusį teritorinį darinį, turintį kultūrinių bruožų sistemą, teritorinę organizaciją ir gyventojų regioninę savimonę.

2. Etnokultūrinio regionavimo modeliai

Atliekant etnokultūrinį regionavimą, pirmiausia analizuojama kultūros raiška teritorijoje ir ja remiantis išskiriama etnokultūrinių regionų sąranga. Remiantis skirtingų autorių pateikiamais socialinių, kultūrinių reiškinį aiškinimo principais, galima sudaryti keletą etnokultūrinio regionavimo modelių (1 pav.).

Dažniausias taikomas tipologinis regionavimo modelis, kuriame išskiriami trys arba keturi hierarchiniai lygmenys, atsižvelgiant į kultūrinių bruožų kompleksiskumą: kultūrinis bruožas, kompleksas, sistema, civilizacija. Atitinkamai pagal kriterijaus kompleksiskumą nustatomas ir teritorinio vieneto mastelis: pagal kultūrinę sistemą išskiriami kultūriniai regionai, pagal kultūrinį kompleksą – subregionai, kultūrinius bruožus – kultūriniai arealai. Paprasčiausias yra vienu požymiu pagrįstas regionavimas, kur regiono ribos nustatomos pagal vieno kultūrinio bruožo paplitimą, o mažesnis teritorinis vienetas regiono viduje – pagal kultūrinio bruožo teritorinius skirtumus. Pagrindinis šio regionavimo trūkumas – subjektyvumas. Regiono ribos gali labai smarkiai kisti priklausomai nuo to, kokius kultūrinius bruožus regionui priskirsime, todėl toks regionavimo metodas gali būti taikomas tik svarbiausiems kultūriniais bruožams, vadinamiems etniniams markeriams, kurie atlieka etnodiferenciacinę funkciją, leidžia atskirti „savus“ (sub)

		Horizontalioji struktūra								
		Tipologinis modelis	Centro-periferijos modelis			Socialinio lauko modelis				
Vertikaloji struktūra	Kriterijus – kultūrinis bruožas	1	Kriterijus – teritorinė organizacija	2	Kriterijus – kultūrinis savitumas	3	Kriterijus – gyventojų savimonė	4	Kriterijus – traukos zona	5
		Kultūrinė sistema		Geras ryšių išvystymas		Regioninių bruožų raiška		Regioninė tapatybė		Regioną organizuojantys centrai
		Kultūrinis kompleksas		Vidutinis ryšių išvystymas		Subregioninių bruožų raiška		Vietinė tapatybė		Istoriniai-simboliniai regioniniai centrai
Kultūrinis bruožas	Prastas ryšių išvystymas	Lokaliųjų bruožų raiška	Bendruomeninė tapatybė	Vietinės reikšmės centrai						

1 pav. Etnokultūrinio regionavimo modeliai (remiantis Knox, Marston, 2001; Чалая, Веденин, 1997; Kasatkina, Leončikas, 2003; Cox, 1998; Kavaliauskas, Daugirdas, 2002)

Fig. 1. Models of ethnocultural regionalization (according to Knox, Marston, 2001; Чалая, Веденин, 1997; Kasatkina, Leončikas, 2003; Cox, 1998; Kavaliauskas, Daugirdas, 2002)

etninės grupės narius nuo „svetimų“ (Ерасов, 2000), pavyzdžiui, kalba, dialektas, etninė grupė, religija ir pan. Šiuo principu yra sudaryti lietuvių kalbos tarmių žemėlapiai (Salys, 1933; Girdenis, Zinkevičius, 1966; Lietuvių kalbos institutas, 2012-11-25), skiriamos Lietuvos kraštovaizdžio etnokultūrinės zonos (Purvinas, 2011), etnografinės sritys (Tamošaitis, 1939), technogeninio kraštovaizdžio arealai (Veteikis, 2003). Kita vertus, dažniausias etnografijoje taikomas regionavimo būdas yra vieno hierarchinio lygmens regionai pagal etnografinių bruožų kompleksą: etnografinės liaudies meno sritis (Kudirka, 1986), tradicinių drabužių kompleksus (Историко-этнографический атлас..., 1986), muzikinius dialektus (Astrauskas, 2001), įvairius etnografinių bruožų kompleksus (Pivoriūnas, Šaknys, 2003).

Taikant kelių kultūrinių bruožų kriterijų, išskirti hierarchinius lygmenis tampa sudėtingiau. Šiuo atveju palengvinanti priemonė yra žemėlapio kartografinis tinklis. Pagal tai, kokie kultūriniai bruožai yra būdingi kiekvienai kartografinio tinklelio gardelei, vienodos gardelės yra sujungiamos į mažiausius teritorinius vienetus, vėliau jie į didesnius, pastarieji į dar didesnius ir t. t. Kultūrinio regiono struktūrinė sandara šiuo atveju gali būti analizuojama ir per gardelių margumą (kontrastingumo procentą nustatytoje teritorijoje) arba kontrastingumą (požymių skirtumą, kuriuo pasižymi gretimos gardelės) (Volungevičius, Kavaliauskas, 2009). Šiuo atveju kultūriniu margumu pasižymintios teritorijos gali sudaryti bendrą kultūrinį regioną. Kontrastingumas gali būti taikomas žemesnių hierarchinių lygmenų teritoriniams vienetais išskirti. Lyginant su kitais šis metodas yra atvirkštinis, nes regionavimas pradedamas nuo smulkiausio mastelio (detaliausiame lygmenyje) ir gan retai naudojamas. Kartografinį tinklį yra taikiusi etnografė Angelė Vyšniauskaitė mintuvų ir jų tipų paplitimui kartografuoti (Kalits, Leinasarė, Vyšniauskaitė, 1986).

Centro-periferijos modelyje regiono struktūra yra nagrinėjama per du sudedamuosius elementus – branduolį (centrą, židinį) ir pakraščius (periferiją, paribį). Branduolys yra regioninės kultūros savarankiškumą rodantis struktūrinis elementas ir pagrindinis kriterijus išskirti etnokultūrinį regioną. Šiuo atveju analizėje pirmiausia naudojami visi kultūrinių regionų tipai: funkciniai, formalieji, vernakulariniai, o pagal jų sutampančią, persidengiančią teritoriją išskiriamas regiono branduolys. Į branduolį nepatenkanti teritorija vadinama regiono periferija, kuri yra kontaktinė zona tarp kaimyninių kultūrinių regionų. Regiono ribos brėžiamos per regiono periferiją pagal tai, kurio etnokultūrinio branduolio įtaka yra didesnė. Pagrindinis šio modelio privalumas yra sistemiškumas. Per geografinę analizę pagrindžiama, kad skirtingi kultūriniai bruožai nėra

chaotiškai paplitę vienoje teritorijoje, bet turi bendrą paplitimo, bruožų persidengimo branduolį, todėl yra tarpusavyje susijusių regioninės kultūros bruožų sistema. Atliekant Lietuvos etnokultūrinį regionavimą šiuo metodu būtų analizuojama Lietuvoje teritorinė organizacija, kultūrinių bruožų ir regioninės savimonės persidengimo teritorija (1 pav.). Tokio regionavimo pavyzdžių nėra daug. Vienas pirmųjų tokių regionavimo principą pritaikė Vidmantas Daugirdas (Daugirdas, 2002), toliau ši metodika atskiriems kultūriniais regionams kryptingai vystyta Geologijos ir geografijos instituto Visuomenės geografijos skyriuje (Daugirdas, 1998, 2000a, 2000b, 2002, 2004, 2006; Daugirdas, Burneika, 2005) bei Vilniaus universiteto Geografijos ir kraštotvarkos katedroje (Daugirdas, 1997; Petrulis, 2003, 2005; Ragauskaitė, 2009, 2011; Ragauskaitė, Daugirdas, 2010–2011; Lašinskaitė, 2010; Jankauskaitė, 2011; Bartašius, 2012; Vinciuonaitė, 2012).

Socialinio lauko teorija pagrįsta regiono struktūros analizė susijusi su poline organizacijos samprata, paremta teritorijoje susiformuojančiais socialiniais poliais, kurie turėdami didelį demografinį, kultūrinį, ekonominį, rekreacinį ar urbanistinį potencialą, įgyja socialinę gravitaciją, o geografiniu požiūriu – teritoriją organizuojančią jėgą. Tokiu būdu susiformuoja gravitacinis socialinis laukas – sociumo struktūrinių elementų tarpusavio sąveikos erdvė. Tolstant nuo poliaus, gravitacinės jėgos silpsta, galiausiai kelių gravitacinių laukų sandūroje formuojasi teritorijos, kurioms būdinga kelių polių gravitacinių jėgų sąveika, todėl formuojasi socialinė įtampa. Ją tiria antroji socialinio lauko forma – balansinis socialinis laukas, kuris apima priešingų socialinių vyksmo tendencijų pusiausvyros erdvę, išreiškiamą per priešingų socialinių antinomijų santykį (Kavaliauskas, Dumbliauskienė, 2006). Kultūrinio balansinio lauko požymiai nustatomi etninės, kultūrinės, religinės ir vertybinės sociumo veiklos ar orientacijos rodikliais. Kultūriniame regionavime taikant socialinio lauko teoriją, horizontalioji regiono struktūra susidėtų iš gravitacinio ir balansinio lauko. Iš esmės tokia analizės metodika yra labai panaši į centro periferijos, tačiau, skirtingai nei pastaroji, orientuojasi į socialiniu, kultūriniu, ekonominiu požiūriu organizuojančius centrus: vietinės reikšmės, istorinių-simbolinių centrų ir regioninių centrų formuojamas traukos zonas (1 pav.). Pirmieji bandymai pritaikyti šią metodiką buvo atlikti analizuojant kultūrinių ir politinių įtampų (Kavaliauskas, Daugirdas, 2002), vėliau Lietuvos etninių ir religinių įtampų struktūrą (Paltanavičiūtė, 2005, 2006), atlikta detali Lietuvos politinio lauko analizė ir išskirti dviejų hierarchinių lygmenų elektorinio elgesio regionai (Petrulis, 2004, 2009). Kitose socialinio lauko srityse metodiniai principai dar gilinami.

3. Regiono erdvinė struktūra

Atliekant bet kokį kultūrinį regionavimą, anot W. Nortono, turėtume išskirti dvi hierarchines skales – erdvinę ir kultūrinę. Erdvinė skalė apima skirtingus regionų lygmenis pagal mastelį ir dydį, o kultūrinė yra išreiškiamą naudojant skirtingus kultūrinius kriterijus (Norton, 2000). Kiekviename hierarchiniame lygmenyje pagal pasirinktą kultūrinį kriterijų išskiriama horizontalioji, o apimant visus hierarchinius lygmenis – vertikalioji regiono struktūra. Horizontaliojoje struktūroje regionai skiriami pagal palyginimo (tipologinius) ryšius ir sudaro regionų tinklą. Vertikaliojoje struktūroje regionai skiriami pagal hierarchinius ryšius vadovaujantis principu, kad kiekvienas regionas gali būti skaidomas į mažesnius teritorinius vienetus ir pats yra didesnio teritorinio vieneto dalis (Haggett, 1995; Johnston ir kt., 1995).

Vertikalioji regiono struktūra nurodo, kaip regionas yra hierarchiškai struktūrizuotas arba kokio dydžio ir mastelio teritoriniai vienetai turi būti išskiriami kiekviename hierarchiniame lygmenyje. Tikslių metodinių principų čia kol kas nėra, be to ir teritorinių vienetų pavadinimai yra maišomi to paties autoriaus darbuose. Nagrinėdama kultūrinių teritorinių vienetų hierarchijos problemą, S.

Vinciūnaitė pateikė du užsienio kultūros geografų darbuose dažniausiai naudojamus komponentinės ir erdvinės hierarchinės klasifikacijos pavyzdžius (Vinciūnaitė, 2012). Lyginant juos su dažniausiai Lietuvoje naudojamais regioninės kultūros teritorinių vienetų terminais yra sudaryta 1 lentelė:

1 lentelė. Kultūros teritorinių vienetų hierarchinės klasifikacijos lygmenys. Remiantis 1, 2 – Vinciūnaitė, 2012; 3 – Daugirdas, 2002; Ragauskaitė, Daugirdas, 2010–2011; Vinciūnaitė, 2012; 4 – Kavaliauskas, 2003; 5 – Purvinas, 2011; 6 – Zagorskis, 2004; 7 – Tautavičius, 1987; 8 – Banytė-Rowell, 2007; 9 – Vaitkevičius, 2003; 10 – Račiūnaitė-Vyčnienė, 2009; 11 – Kudirka, 1986; 12 – Историко-этнографический атлас..., 1986; 13 – Pivoriūnas, Šaknyš, 2003

Table 1. The hierarchical classification levels of the culture territorial units. According to 1, 2 – Vinciūnaitė, 2012; 3 – Daugirdas, 2002; Ragauskaitė, Daugirdas, 2010–2011; Vinciūnaitė, 2012; 4 – Kavaliauskas, 2003; 5 – Purvinas, 2011; 6 – Zagorskis, 2004; 7 – Tautavičius, 1987, 105; 8 – Banytė-Rowell, 2007; 9 – Vaitkevičius, 2003; 10 – Račiūnaitė-Vyčnienė, 2009; 11 – Kudirka, 1986; 12 – Историко-этнографический атлас..., 1986; 13 – Pivoriūnas, Šaknyš, 2003

Hierarchiniai lygmenys			
<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>	<i>IV</i>
1 Kultūrinis arealas pagal kultūrinį bruožą		Kultūrinis regionas pagal kultūrinę sistemą	Kultūrinė sritis
2 Kultūrinis centras pagal kultūrinį bruožą	Kultūrinis regionas pagal kultūrinį kompleksą	Kultūrinė sritis pagal kultūrą	Kultūrinis pasaulis pagal kultūrinį pasaulį
3 Kultūrinis arealas	Kultūrinis subregionas	Kultūrinis regionas	Kultūrinė sritis
4 Kraštas (žemė) ir apygarda	Posritis (etnokultūriniai subregionai)	Sritis (planavimo regionai)	
5 Kraštovaizdžio etnokultūrinis arealas	Kraštovaizdžio etnokultūrinė pozonė	Kraštovaizdžio etnokultūrinė zona	
6 Socialinis geografinis mikrorajonas	Socialinis geografinis parajonis	Socialinis geografinis rajonas	
7		Archeologinė kultūrinė I–IV a. sritis	
8		Kultūrinė sritis pagal šventviečių duomenis	
9		Muzikinio dialekto regionas	
10	Liaudies meno posritis	Liaudies meno sritis	
11		Etnografinė sritis	
12		Etnografinis regionas	

Pagal pirmąjį modelį, mažiausiais kultūriniais vienetais yra laikomi kultūros bruožai, kurių paplitimas teritorijoje formuoja kultūrinius arealus. Įvairios apimties ir pobūdžio kultūrinių bruožų grupės jungiasi į kultūrinius kompleksus, kurie pagal bendrus bruožus yra grupuojami į kultūrinės sistemas, teritorijoje atitinkančias kultūrinius regionus. Tarpusavyje susijusių kultūrinių sistemų grupės sudaro didžiausio rango teritorinį vienetą – kultūrinę sritį. Kultūrinė sritis yra sudaryta iš kultūrinių regionų „rinkinių“. Antruoju atveju du žemiausi hierarchiniai lygmenys – kultūrinis bruožas ir kompleksas sutampa, tačiau jų teritorinė raiška įvardijama skirtingai: kultūrinis bruožas teritorijoje formuoja kultūrinį centrą, kultūrinis kompleksas – kultūrinį regioną. Kultūrinių kompleksų grupė sudaro kultūrą, kuri teritorijoje sudaro kultūrinę sritį. Panašios kultūros formuoja civilizacijas, o jų užimamos kultūrinės sritys – kultūrinius pasaulius (Vinciūnaitė, 2012).

Lietuvos regioninės kultūros tyrinėjimuose paprastai naudojama vieno arba dviejų hierarchinių lygmenų klasifikacija, kurioje dažniausi yra trečio lygmens kultūriniai teritoriniai vienetai ir jiems

naudojami pavadinimai – sritis ir regionas (1 lentelė). Žemiausias lygmuo, rodantis mažiausią teritorinį vienetą, paprastai vadinamas „arealu“. Keturių hierarchinių lygmenų klasifikacija, dažniausiai naudojama Lietuvos kultūros geografų, artimai koreliuoja su užsienio mokslininkų naudojama erdvine regiono klasifikacija: žemiausiam lygmenyje išskiriami kultūriniai arealai, kurie sujungiami į kultūrinius subregionus. Subregionai sudaro kultūrinius regionus. Stambiausias kultūrinis vienetasis yra kultūrinė sritis, kuri gali būti sudaryta iš kelių kultūriškai artimų regionų (1 lentelė).

Horizontalioje etnokultūrinio regiono struktūroje turi būti išskiriami struktūriniai elementai: branduolys, periferija ir ribos. **Regiono branduolys** – tai pagrindinė regiono dalis, išsiskirianti regioninės kultūros raiškos intensyvumu. Regiono branduolio sampratoje galima išskirti keletą požūrių. Tradicinis požūris remiasi K. Sauerio kultūrinio židinio, kultūrinio lopšio apibrėžimu – tai kultūrinės grupės centrinė, kilmės ir vystymosi vieta, iš kurios plinta kultūra ir jos kultūriniai bruožai (Knox, Marston, 2001). Šioje sampratoje kultūrinis branduolys buvo siejamas su unikalių kultūros bruožų arealu ir tankesniu kultūrinių bruožų paplitimu aplink jį. Kita vertus, arealinio branduolio koncepcija imta greitai abejoti. Keičiantis kultūros sampratai, pasikeitė ir kultūrinio branduolio reikšmė – nuo kultūrinių bruožų pereinama prie kultūrinių procesų, ryšių ir įtakos aplinkinėms teritorijoms (Gregory ir kt., 2009). Kultūrinis branduolys apibrėžiamas kaip regiono dalis, kurioje koncentruojasi pagrindiniai regiono kultūros bruožai ir vyksta dinamiški procesai, turintys reikšmės visam regionui (Lukšaitė, 1999).

Socialinio lauko teorijoje orientuojamasi į branduolio reikšmę regiono struktūroje. Tai dominuojančią poziciją užimanti teritorija, kurios įtaka yra sąlygota regiono istorinėje raidoje susiformavusių socialinių, ekonominių, kultūrinių, politinių ir kt. santykių. Dominuojanti pozicija yra apibrėžiama remiantis potencialia situacija ir ekonominės, socialinės, kultūrinės, simbolinės galios turėjimu. Skirtingų galios rūšių hierarchija skirtingais laikais ir skirtinguose regionuose skiriasi, o galios pasiskirstymas vyksta daugiausia branduolio viduje ir atsispindi skirtingą galią įgyjančių regiono centrų hierarchinėje sistemoje (Bourdieu, Wacquant, 2003). Formuodamas centrinių vietų teoriją W. Christalleris (1933) išskyrė trijų tipų centrus: komercinius (organizuojančius aplinkinę teritoriją), transporto (turintys komunikacinę arba jungiančią funkciją) ir administracinius (prižiūrinčius aplinkines teritorijas) (Gregory ir kt., 2009). Atliekant istorinę regiono analizę, centrų funkcija ir reikšmė dažniausiai persidengia, pavyzdžiui, miesto funkciniai komponentai – dvaras, turgus ir bažnyčia – tampa administraciniu, ekonominiu ir kultūriniu aplinkinę teritoriją organizuojančiu veiksmu, o miestas daugiafunkciu teritorijos centru. Taigi centras turi būti apibūdinamas per organizacinę funkciją, o jo reikšmė per centro daugiafunkciškumą, kuris nurodo centro hierarchinį lygmenį.

Tradiciškai pagal centro įtakos intensyvumą buvo siūloma skirti tris įtakos zonas – intensyviąją, aktyviąją ir silpnąją (Сосновский, 1988). Šiuo būdu formuojami koncentriniai miestų įtakos regionai. Remiantis nauja centro-periferijos modelio idėja, tarp centro ir periferijos reiktų išskirti keturias zonas: centrą, centro periferiją, periferijos centrą ir periferijos periferiją. Tai leidžia plačiau suvokti teritorinę diferenciaciją, kiekvieno centro ir dėl periferijos centrų susiformuojančias periferines zonas (Norkus, 2009).

Regiono riba – tai erdvės skiriamoji vieta arba kelis regionus skirianti juosta. Visuomeninės geografijos žodyne (Gregory ir kt., 2009) yra išskiriami keli dažniausiai vartojami terminai: „boundary“, „border“. Teritoriniams vienetams, įtakos zonoms geografiškai žymėti yra naudojamas „boundary“ arba ribos terminas, o terminas „border“ reiškia teritoriją ribojančią liniją, todėl dažniausiai naudojama valstybių sienoms ar normatyvinėms riboms įvardyti.

Kelis teritorinius vienetus skiriančios ribos paprastai yra daugiau sutartinės ir pakankamai laipsniškos, todėl dažnai apibūdinamos kaip tarpinės, pereinamosios juostos (zonos). Perei-

namoji zona – tai darinys savo prigimtimi tarpinis tarp arealo branduolio ir arealo linijinės ribos. Paprastai tokios zonos yra vadinamos periferijomis, nes turi kelių branduolių kultūrinių bruožų ir nėra vienatipės pagal vertinamą kriterijų ar požymį. Paprastai „periferijos“ terminas yra vartojamas pažymint teritorijos distancinį ir hierarchinį nutolimą nuo centro: mažą reikšmę, šalutinį, antraeilį vaidmenį regiono struktūroje, atitinkamai „periferinis regionas“ – mažą reikšmę šalies valdyme (Rumley, 1995; Pociūtė, 2010–2011). Didesniame mastelyje tarp valstybių susidarantioms pereinamosioms zonoms arba kelių valstybių pasienio teritorijoms vartojamas terminas „borderland“, kuriuo nurodoma abipus sienos gyvenančiųjų nuolatiniai sąveikos srautai. Šie srautai būna dvejopi: vienpusiai, galintys privesti prie skirtumų išnykimo, arba dvipusiai (apsikeitimas arba „švytuokliniai“), dėl kurių skirtumai gali didėti arba būti palaikomi (Bufon, 1998).

Priklausomai nuo kultūrinio regiono tipo, ribos gali būti skirstomos į funkcinės, formaliąsias ir mentalines (Jordon ir kt., 1997). Funkcinėmis laikomos realiai ekonomiškai, socialiai, administraciškai funkcionuojančių teritorinių vienetų ribos. Jų pagrindu yra organizuojama ir vykdoma visuomeninė veikla, administruojama teritorija, renkama statistinė informacija, skaičiuojami rinkimų rezultatai ir pan. Be to, dažnai jos įteisinamos norminiuose teisės aktuose, taisyklėse, yra normatyvinio pobūdžio, skiriamos teritorijos planavimo ir valdymo tikslais, todėl pasižymi tikslumu.

Formaliosios ribos yra suvokiamos kaip tam tikro reiškinių, proceso teritorinę raišką žyminti riba. Formaliosios ribos yra išvedamos mokslinės analizės būdu, taigi yra deskriptyvinio pobūdžio. Etnokultūriniame regionavime šios ribos gali žymėti bendrais kultūriniais bruožais pasižyminčių individų apgyvendintą teritoriją. Pagal regioninei kultūrai priskirtų bruožų kompleksiskumą jos gali būti nustatomos pagal vieną arba keletą kultūrinių bruožų (Jordan ir kt., 1997).

Mentalinės teritorinių vienetų ribos – tai žmogaus erdvės suvokimą rodantis jo sąmonėje susiformavęs teritorinis vaizdinys (Aliūkaitė, 2009). Mentalinės ribos neturi materialaus pavidalo ir egzistuoja kaip asmeninės erdvių nuorodų sistemos (Beconytė ir kt., 2007). Tokios ribos formuojamos sąmonės kartografuojant. Mentalinės ribos formuojasi su įgytomis žiniomis per kasdienę žmonių patirtį, todėl neturėtų būti suvokiamos kaip sumažintas realaus pasaulio vaizdas. Tai sudėtingesnis vidinio erdvinės aplinkos suvokimo atspindys, susidedantis ne tik iš vaizdinių, bet ir iš jausmų (Tuan, 1975). Etnokultūriniame regionavime nagrinėjama gyventojų regioninė savimonė ir jos formuojamos mentalinės kultūrinių regionų ribos. Regioninės savimonės raiška – tai reiškiny, kada tam tikra žmonių grupė suvokia save kaip erdvinį vienetą (Zelinsky, 1980). Nuo 2012 m. regioninės savimonės tyrimai intensyviai vystomi Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriuje pagal programą „Savas“ ir „kitas“ Lietuvoje: Socialinės struktūros, kultūra, tapatybė (2012–2016 m.). Darbams vadovauja etnologė V. Savoniakaitė (LII: Etnologijos skyrius, 2012-11-25).

Išvados

1. Etnokultūrinio regiono sampratos problemiskumas kyla iš siekio atskirti kultūrinį ir etnokultūrinį regioną. Etnokultūrinio regiono sampratos raidoje galima išskirti keletą etapų: kai sampratos formavimuisi darė įtaką gamtinis, etnografinis, vėliau socialinis determinizmas ir tradicijos tęstinumą akcentuojantys požūriai į kultūrą. Etnokultūrinis regionas apima visus kultūrinių regionų tipus, tačiau nuo kultūrinio regiono skiriasi tuo, kad didelę reikšmę teikia kultūriniam tęstinumui.

2. Etnokultūriniam regionavimui gali būti taikomi trys regionavimo modeliai: tipologinis, centro-periferijos ir socialinio lauko modelis. Etnokultūriniam regionavimui tinkamiausias centro-periferijos regionavimo modelis, pateikiantis kompleksine regioninės kultūros analize pagrįstus rezultatus.

3. Etnokultūrinio regionavimo metu yra nurodoma regiono erdvinė struktūra: regiono hierarchiniai lygmenys, regionų branduoliai, periferija ir ribos. Etnokultūriniame regionavime tinkama kultūros geografų naudojama keturių hierarchinių lygmenų struktūra: kultūriniai arealai, subregionai, regionai, sritys. Etnokultūrinio regiono branduoliu yra nurodoma reikšmingiausia regiono dalis, nustatoma pagal kultūrinius bruožus, centrų hierarchinę struktūrą ir regione vykstančius kultūrinius procesus. Jiems nustatyti naudojama funkcinių, formaliųjų ir mentalinių ribų teritorinė analizė.

Literatūra

- Aliūkaitė D.**, 2009. Receptyviniai dialektų tyrimai: Mentalinis žemėlapis. *Respectus Philologicus* 15 (20), p. 164–179.
- Anderson B.**, 1999. *Įsivaizduojamos bendruomenės: apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*. Vilnius: Baltos lankos.
- Astrauskas R.**, 2001. Lietuvos etnografiniai regionai pagal etnomuzikologijos duomenis. *Pastabos ir pasiūlymai dėl Apskričių valdymo reformos koncepcijos*. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2231&p_d=21329&p_k=1
- Banytė-Rowell, R.**, 2007. Kultūrinės sritys Lietuvos teritorijoje I–IV a. *Lietuvos istorija*
- Bartašius M.**, 2012. Lietuvos Žiemgalos kultūrinis regionas. *Žiemgala* 1, p. 15–25.
- Barth F.**, 2000. Enduring and emerging issues in the analysis of ethnicity. Vermeulen H., Govers C. (ed.) *The Anthropology of Ethnicity: Beyond Ethnic Groups and Boundaries*. Hague: Martinus Nijhoff, p. 11–32.
- Baubinas R.**, 2000. Geografiniai Šiaurės Lietuvos karstinio regiono tyrimai. *Šiaurės Lietuvos karstinis regionas*. Vilnius, p. 12–15.
- Beconytė G.** ir kt., 2007. Kartografiniai elementai vaikų sąmonės žemėlapiuose. *Geografija* 43 (1), p. 44–51.
- Bourdieu P., Wacquant L. J.**, 2003. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. Vilnius.
- Bufon M.**, 1998. Borders and Borderlandscapes: a theoretical assessment. *Region and regionalism* 3, p. 7–14.
- Cox K.**, 1998. Spaces of dependence, spaces of engagement and the politics of scale, or: looking for local politics. *Political Geography* 17, p. 1–23.
- Damrosz J.**, 1987. Region i regionalizm. The lasting and historical inter-regional borderlands in Poland. *Region and Regionalism* 5, p. 202–211.
- Daugirdas V.**, 1997. Lietuvos teritorinio administracinio susiskirstymo istorinė geografinė analizė. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Daugirdas V.**, 1998. Visagino AE regiono kultūrinė transformacija ir politinė organizacija. *Ignalinos AE: Žmogaus gyvenimo ir veiklos sąlygos*, p. 152–164. Vilnius: Visaginas.
- Daugirdas V.**, 2000a. Kultūriniai Šiaurės Lietuvos karstinio regiono ypatumai. *Šiaurės Lietuvos karstinis regionas: geografiniai gamtonaudos aspektai*, p. 186–193. Vilnius.
- Daugirdas V.**, 2000b. Multicultural structure of Lithuanian border regions as a factor of transnational integration. *Eastern borders of European integration processes*, p. 233–239. Rzeszow.
- Daugirdas V.**, 2002. Lietuvos kultūrinis rajonavimas. Ataskaita. Vilnius: Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas.
- Daugirdas V.**, 2004. Lithuania as a space of interaction of cultures. *Geopolitical studies* 12, p. 177–190. Warsaw.
- Daugirdas V.**, 2006. Acculturation in the Lithuanian-Latvian border region. *Geopolitical studies* 14, p. 391–408. Warsaw.
- Daugirdas V.**, 2007. Kultūros reiškinių difuzija: teritoriniai aspektai. *Rytų Europos kultūra migracijos kontekste. Tarpdalykiniai tyrimai*. Vilnius: Versus Aureus.
- Daugirdas V., Burneika D.**, 2005. The impact of clash of civilisations on the development of Lithuania's culture. *Region and regionalism* 7 (2), p. 67–80. Lodz.
- Girdenas A., Zinkevičius Z.**, 1966. Dėl lietuvių tarmių klasifikacijos. *Kalbotyra* 14, p. 139–147.
- Gregory D. et al.** ed., 2009. *Dictionary of Human Geography*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Haggett P.**, 1995. *The geographer's art*. Cambridge: Blackwell Publishers.

- Hefferman M.**, 2009. Genre de vie. ed. Gregory D. et al. *Dictionary of Human Geography*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Jankauskaitė V.**, 2011. *Rytų Aukštaitijos kultūrinis subregionas*. Bakalauro darbas. Vilnius: VU Geografijos ir kraštotvarkos katedra.
- Johnston R. J.**, et al. ed., 1995. Scale. *Dictionary of human geography*. Malden: Blackwell Publishers, p. 543–545.
- Jordon T. G.**, et al., 1997. *The Human Mosaic: A Thematic Introduction to Cultural Geography*. New York.
- Kalits V., Leinasarė I., Vyšniauskaitė A.**, 1986. *Mintuvų tipai pabaltijyje XIX a. pab. – XX a. pr.* Žemėlapis.
- Kasatkina N.**, 2007. Etniškumo tyrimai: tendencijos ir esminės sąvokos. *Filosofija. Sociologija* 18 (4), p. 1–11.
- Kasatkina N., Leončikas T.**, 2003. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstai ir eiga*. Vilnius: Eugrimas.
- Kavaliauskas P.**, 2003. Dėl Lietuvos teritorinės sandaros tobulinimo įvertinant istorinius ir ekonominius veiksnius. *Etninė kultūra* 3, p. 44–56.
- Kavaliauskas P., Daugirdas V.**, 2002. Socialinių įtampų tyrimo problema kultūriniame ir politiniame lauke. *Geografija* 38 (1), p. 41–45.
- Kavaliauskas P., Dumbliauskienė M.**, 2006. Socialinio lauko paradigma ir kartografavimo ideologija. *Annales Geographicae* 39 (2), p. 15–28.
- Knox P. P., Marston S. A.**, 2001. *Human Geography. Places and regions in global context*. New Jersey: Prentice Hall.
- Koter M.**, 1995. The geographical-historical region: its notion, origin and factors in its development. *Region and Regionalism* 2, p. 7–26.
- Kudirka J.**, 1986. Lietuvos etnografinių meno sričių žemėlapis. Konvencionalūs regionai. *Lietuvos etnologija* 7 (16), p. 125–156.
- Lašinskaitė A.**, 2010. *Mažosios Lietuvos kultūrinis regionas*. Bakalauro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Lietuvių kalbos institutas**, 2012-11-25. Tarmių archyvo duomenų bazė. Prieiga per internetą <http://tarmes.mch.mii.lt/>
- LII: Etnologijos skyrius**, 2012-11-25. Prieiga per internetą <http://www.istorija.lt/html/etnologijos.html>.
- Lukšaitė I.**, 1999. *Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje: XVI a. trečias dešimtmetis – XVII a. pirmas dešimtmetis*. Vilnius.
- McKay I.**, 1994. *The Quest of the Folk. Antimodernism and Cultural Selection in Twentieth Century*. Nova Scotia. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Norkus Z.**, 2009. Nepasiselbusioji imperija. Vilnius: Aidai.
- Norton W.**, 2000. *Cultural geography: Themes, Concepts, Analyses*. Oxford.
- Paltanavičiūtė G.**, 2005. Etninių įtampų tyrimo problema socialiniame lauke. *Geografija* 41 (1), p. 17–22.
- Paltanavičiūtė G.**, 2006. *Etninių ir religinių įtampų teritorinė struktūra Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Petrulis V.**, 2003. *Žemaitijos kultūrinis regionas*. Bakalauro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Petrulis V.**, 2004. Elektorinio metodo taikymas tiriant politines balansinio socialinio lauko įtampas. *Geografija* 40 (1), p. 34–42.
- Petrulis V.**, 2005. Žemaitijos etninės savimonės regiono erdvinė struktūra. *Geografijos metraštis* 38 (1), p. 163–175.
- Petrulis V.**, 2009. *Lietuvos politinio lauko teritorinė struktūra (elektorinio metodo pagrindu)*. Daktaro disertacija. Vilnius: VU Geografijos ir kraštotvarkos katedra.
- Pivoriūnas D., Šaknys Ž.**, 2003. Lietuvos etnografinių regionų žemėlapis, *Lietuvos regioninė politika ir teritorinės sandaros tobulinimas*. Vilnius.
- Pociūtė G.**, 2010–2011. Periferinio regiono sampratos problema Lietuvoje. *Annales Geographicae* 43–44, p. 128–143.
- Purvinas M.**, 2011. Lietuvos kraštovaizdžio etnokultūrinių zonų ribos. Žemėlapis.

Račiūnaitė-Vyčiniene D., 2009. „Rytų dzūkai“ ar „rytų aukštaičiai“: termino ir muzikos dialekto problema. *Tautosakos darbai* 38, p. 126–148.

Ragauskaitė A., 2009. *Dzūkijos kultūrinis regionas*. Bakalauro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Ragauskaitė A., 2011. *Lietuvos kultūrinio regionavimo metodika*. Magistro darbas. Vilnius: VU geografijos ir kraštotvarkos katedra.

Ragauskaitė A., Daugirdas V., 2010–2011. Dzūkijos kultūrinis regionas. *Annales Geographicae* 43–44, p. 16–28.

Rochmińska A., 2001. The lasting and historical inter-regional borderlands in Poland. *Region and Regionalism* 5, p. 202–211.

Rumley D., 1995. Centre and periphery in the Australian federal state. *Region and Regionalism* 2, p. 41–46.

Salys A., 1933. Kelios pastabos tarmių istorijai. *Archivum Philologicum* 4, p. 21–34.

Tautavičius A., 1987. Kultūrinės sritys pagal laidojimo paminklus. *Lietuvių etnogenezė*. Vilnius: Mokslas, p. 104–110.

Tuan Y.-F., 1974. Space and Place: Humanistic perspective. Agnew J., Livingstone D. N. ed. 2004. *Human geography: an essential anthropology*. Oxford: Blackwell Publishers.

Vaitkevičius V., 2003. *Alkai: baltų švenviečių studija*. Vilnius: Diemedžio leidykla.

Veteikis D., 2003. *Technogeninė kraštovaizdžio morfostruktūra (Lietuvos teritorijos pavyzdžiu)*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Vinciūnaitė S., 2012. *Rytų Lietuvos kultūrinė sritis*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Vitale A., 2011. The re-emergence of historical regions, cities and enclaves in Europe vs: the EU's integration concepts, processes and reality. *Region and Regionalism* 10 (1), p. 29–42.

Volungevičius J., Kavaliauskas P., 2009. Lietuvos pedologinio rajonavimo problema. *Žemės ūkio mokslai* 16 (1–2), p. 1–13.

Zagorskis J., 2004. Informacinė komunikacinė paradigma ir Lietuvos socialinis geografinis rajonavimas. *Geografija* 40 (1), p. 30–33.

Zelinsky W., 1980. North America's vernacular regions. *Annals of the Association of American Geographers* 70 (1), p. 1–15.

Ерасов Б. С., 2000. *Социальная культурология: учебник для студентов высших учебных заведений, обучающихся по направлениям 'Социология', 'Культурология'*. Москва: Аспект Пресс.

Историко-этнографический атлас Прибалтики: Одежда, 1986. Рига, карта I.

Лаллукка С., 1997. Восточно-финские народы России. Европейский дом.

Сосновский В. А., 1988. *Планировка городов*. Москва.

Чалая И. П., Веденин Ю. А., 1997. *Культурно-ландшафтное районирование Тверской области*. Москва.

THE CONCEPTION OF THE ETHNOCULTURAL REGIONALIZATION

Alma Ragauskaitė

Lithuanian Academy of Music and Theatre, Gedimino pr. 42, LT-01110 Vilnius

E-mail: ragauskaite.alma@gmail.com

Summary

The conception of ethnocultural regionalization is not an easy issue because the methodological principles of what and how should be regionalized are not clear, therefore the studies of this issue require interdisciplinary approach and generalization of plenty different regional culture researches. With this article author is trying to summarize the regional culture researches of foreign and Lithuanian scientists; their methods and experience of regionalization. In this way, the author expects to conduce to the development of the system of Lithuanian cultural regions.

The differences of regional culture were identified quite long ago. They occur from culture and nature interaction. This view was developed in A. Humbolt, F. Ratzel, K. Ritter, C. Sauer, V. Blache works. In the humanities, the ethnographical conception was dominated for a long time. Important critique for this conception appeared in the late 20th century, when the conception of the 'imagined communities' was worked out. The 'territoriality' conception was developed, which introduced analyses of symbolic signs in the cultural landscape, social interactions, and systems. A complex conception of the cultural region should be connected with the third culture perception, which is stressed in the culture continuity. In this way culture geographers distinguish three types of cultural regions: functional, formal and vernacular. The ethnocultural region covers all of them, but in contrast of cultural region, a significant sense is being given to cultural continuity.

The ethnocultural regionalization can be conducted using the models: typological, centre-periphery and social field models. The typological model is most widely used, it appeals to the occurrence of the cultural features and hierarchical structure of the region they form. In the centre-periphery model, the main factor for region identification is its cultural core – the territory where most cultural features occur and their occurrences overlay. The main merit of this model is its systematic character; therefore it is most relevant for ethnocultural regionalization. Social field model is based on the polar organization conception; therefore the organizing centres of the region and their influence zones are the main element of this model.

In the ethnocultural regionalization, the vertical and horizontal regional structures must be distinguished. The vertical structure of the region shows how region is structured and what size territorial units should be in every hierarchical level. The cultural geographers usually use the system which includes four levels: cultural area, sub-region, region and realm. In the horizontal structure of the ethnocultural region, the cultural core, periphery and boundaries must be distinguished. The cultural core is specified as the most significant part of the region, characterized by the cultural features, the system of the organizing centres and cultural processes in the region. For the establishment of the cultural core, the territorial analyses of the functional, formal and mental boundaries must be performed.